

Явір Віра Анатоліївна

Гагаузи – національна меншина чи корінний народ: до питання еволюції політико-правового статусу

УДК 323.1

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-5.22>

Явір Віра Анатоліївна
доктор політичних наук, провідний
науковий співробітник
Інституту держави і права імені
В. М. Корецького
Національної академії наук України
вул. Трьохсвятительська, 4, Київ,
Україна
ORCID: 0000-0002-1854-5012

Актуальність досліджуваної проблеми базується на системних прогалинах етнонаціонального законодавства – невідповідності реаліям, відсутності переліку національних меншин, чітких критеріїв належності до національної меншини, процедури інституціоналізації національної меншини, що призводить до лобювання законодавчого підвищення статусу окремих етноспільнот. Це продемонстровано на прикладі вивчення політико-правового статусу гагаузької етноспільноти в Україні, підстав та загроз еволюції його до статусу корінного народу, а також етнополітичних викликів, пов'язаних з цими процесами. Методологія базується на системному, порівняльному, історичному та правовому аналізі.

Доведено, що вимоги гагаузів щодо надання статусу корінного народу стали наслідком невідповідності Закону України «Про корінні народи України» міжнародно-правовому статусу корінного народу, формування переліку корінних народів України скоріше за принципом політичної доцільності, ніж об'єктивності. Необґрунтоване надання статусу корінного народу одній національній меншині означає порушення прав інших національних меншин України, що призводить до процесів політизації етнічності та вимог самовизначення, в тому числі в середовищі гагаузів. Гагаузька етноспільнота має статус національної меншини в Україні і користується всім обсягом прав, передбачених національною законодавчою базою захисту національних меншин та міжнародно-правовою базою.

Вимоги щодо надання статусу корінного народу становлять загрозу для територіальної цілісності України, адже Україна визнає за корінними народами право на самовизначення. Ці загрози посилює зовнішня деструктивна участь Російської Федерації у самовизначенні гагаузів – у спробах виходу гагаузької автономії зі складу Молдови, об'єднанні молдовських та українських гагаузів (розділеного етносу) в межах самопроголошеної Бессарабської Республіки Буджак, яка претендує на території Одеської області та Півдня Молдови.

Виявлено, що проблеми збереження ідентичності гагаузької етноспільноти можуть бути вирішені у рамках заходів позитивної дискримінації, спрямованих на збереження ідентичності окремих груп осіб, відповідно до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

Ключові слова: національні меншини, корінні народи, територіальна автономія, гагаузи.

Вступ. Проблема статусу корінного народу постала в Україні одразу після появи цього терміна в Основному Законі в 1996 р. – чимало етноспільнот України почали на нього претендувати, іноді на одній лише підставі наявності такого в Конституції. Вона загострилася після прийняття Закону України «Про корінні народи України» в 2021 р. – окремі національні меншини, у тому числі гагаузи, які не потрапили до переліку корінних народів України, побачили відповідність своєї етноспільноти визначенню корінного народу України і зажадали внесення змін до нормативно-правового акта. Відтак, **метою статті** є дослідження політико-правового статусу гагаузької етноспільноти в Україні, – підстав та загроз еволюції його до статусу корінного народу, а також етнополітичних викликів, пов'язаних з цими процесами. **Методологія** дослідження базуватиметься переважно на системному, порівняльному, історичному та правовому аналізі.

Результати. Проблема статусу гагаузів в Україні комплексна і не може розглядатися відокремлено від правової бази етнополітики. Наразі правовий статус гагаузької етноспільноти можна визначити як національної меншини, право на вільний розвиток якої гарантується і регламентується Законом України «Про національні меншини в Україні»

(1992 р.) Цей нормативно-правовий акт критикується за застарілість, невідповідність реаліям; в рамках євроінтеграції триває підготовка його нової редакції під назвою «Про національні спільноти України», однак на сьогодні захист і розвиток національних меншин визначається саме ним.

У Законі України «Про національні меншини в Україні» відсутній перелік національних меншин, що суттєво ускладнює конкретизацію статусу етноспільнот в Україні. Українським законодавством взагалі не врегульовано порядок визначення (інституціоналізації) національних меншин. Зокрема, не передбачено ведення реєстру національних меншин, немає спеціалізованого нормативно-правового акта, який містив би офіційний перелік визнаних в Україні національних меншин. Як наслідок, правовою прогалиною системи політико-правового захисту прав національних меншин залишається також відсутність процедури набуття громадянства, які ідентифікують себе як представників національної меншини, такого статусу [1, с. 172]. Закон України «Про національні меншини в Україні» гарантує право на самоідентифікацію, але не уточнює, як саме воно може бути реалізоване в юридичній площині. Згідно зі ст. 3 до національних меншин належать групи громадян

України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою [2]. Це дуже загальне визначення, використовуючи яке, будь-яка етнічна група може оголосити себе національною меншиною на підставі наявності почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою.

Однак сам факт існування такої групи не означає автоматичного поширення на неї національного та міжнародного законодавства про захист національних меншин, про що свідчить проблема національної самоідентифікації та боротьби за статус національної меншини єзидів, русинів та ін. Жодні спроби запровадити процедуру набуття статусу національної меншини України, зокрема в проєктах Концепції етнонаціональної політики, не були реалізовані. Через цю правову лакуну в Україні спостерігаються випадки ототожнення категорій «національність», «національна меншина» та «корінний народ»; спроби лобювання законодавчого підвищення статусу окремої етноспільноти, замість прозорого юридичного врегулювання процедури інституціоналізації національної меншини, однаковою мірою доступної для всіх етноспільнот на основі зрозумілих критеріїв.

В багатьох європейських державах, крім переліку національних меншин, використовується набір чітких критеріїв (умов) для набуття статусу національної меншини, серед яких: тривалість проживання на території держави (як правило, 100 років), компактність розселення, кількість представників. Той факт, що Україна є учасницею Рамкової Конвенції про захист національних меншин, яка стала частиною етнонаціонального законодавства, не вносить ясності в проблему критеріїв належності до національної меншини, позаяк Конвенція стверджує, що «кожна особа, яка належить до національної меншини, має право вільно вирішувати, вважатися їй, чи не вважатися такою» (ст.3) [3] і базується на приматі індивідуальних прав представників національних меншин над колективними правами цих спільнот.

Традиційно в Україні до національних меншин зараховують всі 130 «національностей», які були зафіксовані під час Всеукраїнського перепису населення 2001 р. Саме тому внесення до переліку національностей під час Всеукраїнського перепису населення вважається неформальною процедурою інституціоналізації національної меншини в Україні в умовах відсутності формальної, юридично закріпленої в законодавстві. Відповідно, це неформальне правило працює у зворотній бік – ті етноспільноти, які фігурують у переліку національностей перепису населення, вважаються національними меншинами. Але проблема в тому, що перепис населення України не проводився вже більше 20-ти років (чергова спроба провести його призначена на 2023 р.), при тому що ООН реко-

мендує державам проводити загальнодержавний перепис населення кожні десять років.

Згідно з даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р., на території України проживає 32 тис. гагаузів (переважно в Одеській області), це 18-та за кількістю представників національність в Україні [4]. Безумовно, ці дані застарілі, однак неформальне значення перепису як ідентифікатора національних меншин України залишається вагомим і підтверджує статус гагаузів як національної меншини України. Таким чином гагаузи є національною меншиною України, яка користується всім обсягом прав і свобод, передбачених як національною законодавчою базою захисту національних меншин в Україні, так і міжнародною, згоду на обов'язковість якої дала Україна. Питання ж поділу етноспільнот на національні меншини (які мають державу за межами України) та етнічні меншини (які її не мають) є предметом дискусії скоріше етнополітичної теорії, ніж політико-правової практики України із застарілим законодавством про захист прав національних меншин.

В будь-якому випадку апелювання до необхідності визнання гагаузів корінним народом України шляхом внесення змін до Закону України «Про корінні народи України» є недостатньо обґрунтованим. Проблеми зі збереженням ідентичності гагаузської етноспільноти повинні вирішуватися не через набуття статусу корінного народу. Вони мають бути виявлені, означені і передані органам влади, відповідальним за формування та реалізацію етнополітики в частині захисту прав національних меншин України, зокрема Державній службі України з етнополітики та свободи совісті, Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин та Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини щодо запобігання та протидії дискримінації.

Виявивши реальні перешкоди збереженню або ж порушення прав гагаузської національної меншини, ці органи можуть ініціювати застосування позитивних заходів (позитивної дискримінації) на користь гагаузів відповідно до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». В Україні є приклади застосування таких заходів щодо найбільш дискримінованої національної меншини – ромської на виконання вимог європейських моніторингових інституцій, зокрема Європейської комісії Ради Європи проти расизму та нетерпимості. Згідно зі п. 1 ст. 5 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» щодо дискримінованої у правах групи осіб можуть бути застосовані позитивні дії – спеціальні тимчасові заходи, що мають правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, спрямовану на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можли-

востях для особи та/або групи осіб реалізовувати на рівних підставах права і свободи, надані їм Конституцією і законами України. Такі заходи, відповідно до п.3 ст.6 закону, спрямовані на збереження ідентичності окремих груп осіб, якщо є необхідними, не вважаються дискримінацією [5].

Цей шлях може сприяти вирішенню проблем збереження ідентичності і розвитку гагаузької етноспільноти в Україні. Натомість вимоги надання гагаузам статусу корінного народу або іншого особливого статусу містять ознаки політизації етнічності та дискримінації інших національних меншин, порушення конституційного принципу рівності прав та свобод (ст. 24). Необґрунтоване надання особливого статусу одній національній меншині автоматично означає порушення прав інших національних меншин, що викличе деструктивні процеси етнічного невдоволення та політизації етнічності, які загрожують міжетнічному миру в Україні.

Саме з цих причин (забезпечення принципу рівності, недискримінації та запобігання етнополітичній дестабілізації з боку національних меншин) науковці та експерти виступали проти прийняття Закону України «Про корінні народи України» у чинній редакції, який без достатнього обґрунтування наділяє три національні меншини (кримських татар, караїмів, кримчаків) особливим статусом корінного народу. Інші етноспільноти розцінили цей крок як дискримінацію національних меншин і, в свою чергу, зажадали особливого статусу від держави, наслідком чого стали також вимоги гагаузів.

Закон України «Про корінні народи України» є прикладом поєднання політичної доцільності та викривленого тлумачення суті міжнародного права, що призвів до негативних наслідків дестабілізації етнополітичної ситуації. Цим законом захищаються права трьох етноспільнот, фактичний статус яких далекий від відповідності критеріям міжнародно-правового розуміння корінного народу. Визначення поняття «корінний народ», що лягло в основу однойменного міжнародно-правового статусу, дає Конвенція МОП №169 «Про корінні народи і народи, що ведуть племінний спосіб життя в незалежних державах». Згідно з ст. 1 документа, це: 1) народи, що ведуть племінний спосіб життя, соціальні, культурні та економічні умови яких відрізняються їх від інших національних спільнот, і становище яких регулюється повністю або частково їх власними звичаями або традиціями, або спеціальним законодавством; 2) народи, які є нащадками тих, хто населяв країну або географічну область, частиною якої є ця країна, у період її завоювання або колонізації або в період встановлення нинішніх державних кордонів, і які, незалежно від свого правового статусу, зберігають деякі або усі свої традиційні соціальні, економічні, культурні і політичні інститути [6]. Корінні народи є вразливими автохтонними спільнотами, які потребують додат-

кових політико-правових механізмів захисту з боку держави, оскільки через традиційний спосіб життя не спроможні конкурувати із сучасними етноспільнотами, тому можуть зникнути. Якщо до них ще можна віднести кримчаків і караїмів, то кримських татар – в міжнародно-правовому розумінні, вочевидь ні. Як і гагаузів.

Українське визначення корінного народу не відповідає міжнародно-правовому, Україна не ратифікувала Конвенцію МОП №169, натомість створила власну національну етнополітичну категорію «корінного народу». Але навіть національному визначенню корінного народу України гагаузи не відповідають, позаяк не є автохтонною етнічною спільнотою, яка сформувалася на території України, це нащадки переселенців з Болгарії, які колонізували територію Буджака, рятуючись від воєн та релігійних переслідувань в Османській імперії кінця XVIII і початку XIX ст. [7]. Оскільки в Україні немає корінних народів у їх міжнародно-правовому розумінні, це поняття вчені неодноразово пропонували вилучити з Основного Закону [8, с. 98]. Адже статус корінного народу було напрацьовано для захисту етнокультурного багатоманіття планети від зникнення, а не для посиленої підтримки певних етноспільнот задля подальшого залучення їх як політичних союзників, наприклад для деокупації та реінтеграції Криму [9]. Крім того, Україна намагається стимулювати дезінтеграційні процеси в Російській Федерації, підтримуючи право корінних народів на самовизначення, де-факто маючи на увазі не корінні народи, а титульні нації суб'єктів Російської Федерації. Але політична риторика свідчить про те, що Україна в принципі визнає за корінними народами право на самовизначення, що має зворотній бік, бо стосується корінних народів самої України.

Через некоректне застосування статус корінного народу в Україні стає інструментом політичної боротьби, підставою для дискримінації національних меншин, порушення прав за ознакою національної належності, висунення етнотериторіальних вимог, що загрожує територіальній цілісності держави. Слід зазначити, що Декларація ООН про права корінних народів гарантує корінним народам право на самовизначення – вони вільно встановлюють свій політичний статус та вільно здійснюють свій економічний, соціальний та культурний розвиток (ст.3). Корінні народи при здійсненні своїх прав на самовизначення мають право на автономію або самоуправління у питаннях, які належать до їхніх внутрішніх та місцевих справ, а також і шляхів фінансування їхніх автономних функцій (ст.4) [10]. А це відкриває шлях до територіальної автономізації корінних народів в регіонах як компактного, так і дисперсного проживання.

Оскільки Україна наповнила поняття корінного народу власним етнонаціональним змістом, що не

відповідає міжнародно-правовому, юридично некоректному визначенню корінного народу відповідає велика кількість етноспільнот України і на цій підставі може вимагати включення себе до переліку корінних народів Закону України «Про корінні народи України», що ми і бачимо у випадку з гагаузами [11]. Тому Україні у площині захисту корінних народів варто було б повернутися у правове поле, узгодивши національне законодавство з міжнародним правом із захисту корінних народів. Це забезпечить державу від вимог надання цього статусу з боку інших національних меншин, їх подальшої автономізації.

Закон України «Про корінні народи України» продукує низку гібридних етнополітичних викликів, які загрожують територіальній цілісності держави. І ця загроза простежується у вимогах гагаузької національної меншини. Закономірним правовим наслідком статусу корінного народу є самовизначення, яке може мати національно-культурну, політичну та/або територіальну форму. Гагаузи є розділеною етноспільнотою, більша частина якої проживає (135 тис.) у сусідній Молдові. На півдні Молдови вони мають автономне територіальне утворення, яке межує з Україною, де етнічні гагаузи становлять 82% населення [12]. Відповідно, прогнозованим є бажання об'єднання етноспільноти в межах одного державного утворення – історичного регіону Буджака [13]. Адже етногенез етноспільноти передбачає перетворення її на націю шляхом боротьби за створення власної держави. Цьому може передувати територіальна автономія, яку гагаузи вже сформували у сусідній Молдові. Враховуючи роль Російської Федерації у появі гагаузької територіальної автономії, яка в 90-х рр. гібридними методами дезінтегрувала Молдову, спрямовуючи вимоги гагаузів у русло автономізації, задоволення вимог гагаузів в Україні щодо надання статусу корінного народу може загрожувати територіальній цілісності й України.

Щоб запобігти відокремленню, парламент Молдови у 1994 р. був змушений прийняти Закон про особливий правовий статус Гагаузії (Гагауз Єрі), яким регіон компактного проживання гагаузів набував права територіальної автономії у складі Молдови. В Гагауз Єрі потужні проросійські настрої, які підігрують ідеї невиконання рішень Кишинєва та створення власної республіки під час актуалізації питання інтеграції Молдови та Румунії або політичних криз. Російська Федерація використовує цей регіон, як і Придністров'я, для того, щоб тиснути зовнішню та внутрішню політику Молдови. Гагаузія періодично погрожує вийти зі складу Молдови, посилаючись на те, що її етнічна територія – Буджак ніколи не входила до складу Молдови, а була окремою державою, яка межувала з Молдовою. Для України цей виклик актуальний тому, що територія Буджака перебуває також у складі Одеської області, а процес самовизначення гагау-

зів перейшов у площину отримання статусу корінного народу, який передбачає право на самовизначення.

Адже у 2014 р. в Гагаузії було проведено незаконний референдум, який безуспішно намагався заблокувати Кишинів, на якому понад 96% населення підтримали право Гагаузії «на зовнішнє самовизначення у випадку зміни статусу республіки Молдова як незалежної держави» та вступ Молдови до Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану. А у 2015 р. за підтримки російських спецслужб в Україні було здійснено спробу проголосити Бессарабську Республіку Буджак у складі кількох районів Одеської області та Гагаузії (Молдова), яку заблокували українські правоохоронні органи. Враховуючи участь держави-агресора – Російської Федерації, яка веде війну проти України з 2014 р., у самовизначенні гагаузів, задоволення вимог щодо надання їм статусу корінного народу є загрозою для національної безпеки та територіальної цілісності України.

Висновки. Гагаузька етноспільнота має статус національної меншини в Україні і користується всім обсягом прав, передбачених національною законодавчою базою захисту національних меншин та міжнародною правовою базою, згоду на обов'язковість якої дала Україна. Вимоги щодо надання статусу корінного народу безпідставні і містять ознаки порушення принципу рівності та дискримінації інших національних меншин України.

Ці вимоги є прогнозованим наслідком невідповідності Закону України «Про корінні народи України» міжнародно-правовому статусу корінного народу, формування переліку корінних народів України скоріше за принципом політичної доцільності, ніж об'єктивності. Необґрунтоване надання статусу корінного народу одній національній меншині автоматично означає порушення прав інших національних меншин України, що призводить до процесів політизації етнічності та вимог самовизначення, в тому числі в середовищі гагаузів. Задоволення цих вимог є загрозою для національної безпеки та територіальної цілісності України, адже Україна визнає за корінними народами право на самовизначення.

Загрози територіальній цілісності України посилює зовнішня деструктивна участь Російської Федерації у самовизначенні гагаузів – у спробах виходу гагаузької автономії зі складу Молдови, об'єднанні молдовських та українських гагаузів (розділеного етносу) в межах самопроголошеної Бессарабської Республіки Буджак, яка претендує на території Одеської області та Півдня Молдови. Реальні ж проблеми збереження ідентичності гагаузької етноспільноти можуть бути вирішені у рамках заходів позитивної дискримінації, спрямованих на збереження ідентичності окремих груп осіб, відповідно до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вітман К. М. Модернізація законодавства про національні меншини в Україні. *Наукові праці Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2013. Т. 13. С. 166-174.
2. Про національні меншини в Україні: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 36. Ст. 529.
3. Framework Convention for the Protection of National Minorities. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/16800c10cf>.
4. Всеукраїнський перепис населення 2001 р. *Державний комітет статистики України*. URL: <https://2001.ukrcensus.gov.ua/>.
5. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 412.
6. C169 – Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169). International Labor Organization. URL: <https://bit.ly/3u5gNGy>.
7. The Gagauzes of Ukraine. Who are they? *National Minorities, Bessarabia*. URL: <https://ukrainer.net/gagauzes/>.
8. Політико-правові засади етнокультурної консолідації українського суспільства: наукова записка. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2013. 155 с.
9. Indigenous Peoples in Ukraine You May Have Never Heard About. *Ukraine World International*. URL: <https://bit.ly/3u3zb2h>.
10. United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. *UN*. URL: <https://bit.ly/3AJ38ID>.
11. Експерт про те, чому гагаузи не є корінним народом, а кримські татари можуть і повинні отримати автономію. *QHA Crimean News Agency*. URL: <https://bit.ly/3GPLYXr>.
12. Боярко О. "Ми український народ: національно-етнічна мозаїка". Гагаузи в Україні. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/914580.html>.
13. Hatlas J. Gagauzja i gagauzi: historia oraz współczesność. Poznan, 2009. 214 s.
2. Pro natsional'ni menshyny v Ukrayini: Zakon Ukrayiny. [On national minorities in Ukraine: Law of Ukraine] *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 1992, № 36, St. 529. [in Ukrainian].
3. Framework Convention for the Protection of National Minorities. *Council of Europe*. URL: <https://rm.coe.int/16800c10cf>.
4. Vseukrayins'kyy perepys naseleण्या 2001 r. [All-Ukrainian population census of 2001]. *Derzhavnyy komitet statystyky Ukrayiny*. URL: <https://2001.ukrcensus.gov.ua/>. [in Ukrainian].
5. Pro zasady zapobihannya ta protydyi dyskryminatsiyi v Ukrayini: Zakon Ukrayiny [On the principles of preventing and countering discrimination in Ukraine: Law of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 2013. № 32. St. 412. [in Ukrainian].
6. C169 – Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169). International Labor Organization. URL: <https://bit.ly/3u5gNGy>.
7. The Gagauzes of Ukraine. Who are they? *National Minorities, Bessarabia*. URL: <https://ukrainer.net/gagauzes/>.
8. Polityko-pravovi zasady etnokul'turnoyi konsolidatsiyi ukrayins'koho suspil'stva: naukova zapyska [Political and legal foundations of ethno-cultural consolidation of Ukrainian society]. Kyiv: Instytut derzhavy i prava im. V. M. Korets'koho NAN Ukrayiny, 2013. 155 s. [in Ukrainian].
9. Indigenous Peoples in Ukraine You May Have Never Heard About. *Ukraine World International*. URL: <https://bit.ly/3u3zb2h>.
10. United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. *UN*. URL: <https://bit.ly/3AJ38ID>.
11. Ekspert pro te, chomu hahauzy ne ye korinnym narodom, a kryms'ki tatory mozhut' i povynni otrymaty avtonomiyu [Expert: why the Gagauz are not an indigenous people, and the Crimean Tatars can and should get autonomy]. *QHA Crimean News Agency*. URL: <https://bit.ly/3GPLYXr>. [in Ukrainian].
12. Boyarko O. "My ukrayins'kyy narod: natsional'no- etnichna mozayika". Hahauzy v Ukrayini. [We are the Ukrainian people: a national-ethnic mosaic. Gagauz people in Ukraine.] *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/914580.html>. [in Ukrainian].
13. Hatlas J. Gagauzja i gagauzi: historia oraz współczesność. Poznan, 2009. 214 s.

REFERENCES:

1. Vitman K.M.(2009)Modernizatsiyazakonodavstva pro natsional'ni menshyny v Ukrayini. [Modernization of legislation on national minorities in Ukraine]. *Naukovi pratsi Natsional'noho universytetu «Odes'ka yurydychna akademiya»*. 2013. T. 13. S. 166-174. [in Ukrainian].

The Gagauzes – a National Minority or an Indigenous People: on the Question of Political and Legal Status' Evolution

Yavir Vira Anatoliivna

Doctor of Political Science, Senior
Researcher
V. M. Koretsky Institute of State and Law
of National Academy of Sciences
of Ukraine
Triohsvjatytska str., 4, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-1854-5012

The urgency of the researched problem is based on systemic gaps in ethno-national legislation – contradiction to reality, lack of national minorities list, clear criteria of belonging to a national minority, the procedure of institutionalization of national minority, which leads to lobbying for legislative enhancement of the status of individual ethnic communities. This is demonstrated on the example of the political and legal status study of the Gagauz ethnic community in Ukraine, the grounds and threats of its evolution to the status of an indigenous people, as well as the ethnopolitical challenges associated with these processes. The methodology was based on systematic, comparative, historical and legal analysis.

It has been proven that the demands of the Gagauzes of the status of an indigenous people were the result of the non-compliance of the Law of Ukraine "On the Indigenous Peoples of Ukraine" with the international legal status of the indigenous people, the formation of the list of indigenous peoples of Ukraine rather based on the principle of political expediency than objectivity. The unjustified granting of the status of an indigenous people to one national minority means a violation of the rights of other national minorities of Ukraine, which leads to the processes of politicization of ethnicity and demands for self-determination, including among the Gagauzes.

Demands for granting the status of indigenous people contain a threat to the territorial integrity of Ukraine, because Ukraine recognizes indigenous peoples' right to self-determination. These threats are exacerbated by the external destructive participation of the Russian Federation in the self-determination of the Gagauzes – in the attempts of the Gagauz autonomy to leave Moldova, the unification of the Moldovan and Ukrainian Gagauzes (a divided ethnic group) within the self-proclaimed Bessarabian Republic of Bujak, which claims the territory of the Odesa region and the South of Moldova.

Key words: national minorities, indigenous peoples, territorial autonomy, Gagauzes.